

Notopis, rytmus, tempo, dynamika

1. Notopis (hudební notace)

- **Definice:** Systém grafických znaků a symbolů sloužící k přesnému zápisu hudební myšlenky.
- **Základní prvky:**
 - **Notová osnova:**
 - Skládá se z 5 linek a 4 mezer.
 - Linky a mezery se počítají odspodu nahoru.
 - Pro zápis vyšších nebo nižších tónů se používají pomocné linky.
 - **Hudební klíč:**
 - Znak na začátku notové osnovy, který určuje název a výšku not na linkách a v mezerách.
 - **Houslový klíč (G klíč):** Určuje, že na druhé lince leží nota g¹. Používá se pro vyšší tóny (housele, flétna, pravá ruka klavíru, soprán).
 - **Basový klíč (F klíč):** Určuje, že na čtvrté lince leží nota f (malé f). Používá se pro hlubší tóny (violoncello, kontrabas, fagot, levá ruka klavíru, bas).
 - **Nota:**
 - Základní znak, který určuje výšku a délku tónu.
 - **Části noty:** Hlavička (plná/prázdná), nožička, praporek.
 - **Výška tónu:** Dána vertikální polohou hlavičky noty v notové osnově.
 - **Délka tónu:** Dána grafickou podobou noty (viz Rytmus).
 - **Posuvky (akcidentálie):**
 - Znaky, které mění (alterují) výšku tónu o půltón.
 - **Křížek (#):** Zvyšuje tón o půltón.
 - **Béčko (b):** Snižuje tón o půltón.
 - **Odrážka (♯):** Ruší platnost křížku nebo béčka.
 - **Předznamenaní:** Křížky nebo béčka zapsané na začátku osnovy za klíčem, které platí pro celou skladbu (určují tóninu).

2. Rytmus

- **Definice:** Střídání délek tónů a pomlek v čase; časová organizace hudby.
- **Hodnoty not a pomlek:**
 - **Nota celá** (trvá 4 doby) -> **Pomlka celá**
 - **Nota půlová** (trvá 2 doby) -> **Pomlka půlová**
 - **Nota čtvrt'ová** (trvá 1 dobu) -> **Pomlka čtvrt'ová**
 - **Nota osminová** (trvá 1/2 doby) -> **Pomlka osminová**
 - **Nota šestnáctinová** (trvá 1/4 doby) -> **Pomlka šestnáctinová**
 - Každá hodnota je vždy polovinou hodnoty předchozí.
- **Prodloužení hodnot:**

- **Tečka za notou:** Prodlužuje hodnotu noty o její polovinu (např. půlová s tečkou = půlová + čtvrtě = 3 doby).
- **Ligatura:** Oblouček spojující dvě noty stejné výšky; jejich délky se sčítají, hraje se jako jeden tón.
- **Takt:**
 - Základní metrická jednotka, úsek skladby vymezený **taktovými čarami**.
 - **Taktové označení (zlomek):** Zapisuje se na začátku skladby.
 - **Čitatel (horní číslo):** Udává počet dob v taktu (např. 2, 3, 4).
 - **Jmenovatel (spodní číslo):** Udává, která nota představuje jednu dobu (4 = čtvrtě, 8 = osminy).
 - **Příklady taktů:**
 - **2/4 takt (polkový):** Dvě doby v taktu, počítá se "první, druhá".
 - **3/4 takt (valčíkový):** Tři doby v taktu, počítá se "první, druhá, třetí".
 - **4/4 takt (pochodový):** Čtyři doby v taktu, označuje se také písmenem C.
- **Zvláštní rytmičné útvary:**
 - **Triola:** Tři noty stejné hodnoty zahrané na jednu dobu (místo dvou).
 - **Synkopa:** Rytmičný útvar, při kterém je přenesen přízvuk z těžké (přízvukné) doby na lehkou (nepřízvuknou).

3. Tempo

- **Definice:** Rychlost hudebního pohybu; rychlost, jakou se střídají doby v taktu.
- **Značení tempa:**
 - **Slovní (tradiční italské názvosloví):**
 - **Pomalá tempa:**
 - *Grave* - těžce, velmi pomalu
 - *Largo* - zešíroka
 - *Lento* - pomalu
 - *Adagio* - zdlouha, zvolna
 - **Střední tempa:**
 - *Andante* - krokem, klidně
 - *Moderato* - mírně
 - **Rychlá tempa:**
 - *Allegretto* - trochu vesele, méně rychle než Allegro
 - *Allegro* - rychle, vesele
 - *Vivace* - živě
 - *Presto* - velmi rychle
 - **Změny tempa:**
 - *accelerando* (accel.) - zrychlovat
 - *ritardando* (rit.), *rallentando* (rall.) - zpomalovat
 - *a tempo* - návrat k původnímu tempu
 - **Metronom:**
 - Mechanický nebo elektronický přístroj k přesnému určení tempa.

- Značení **M. M.** (Mälzelův metronom), např. **J = 120** znamená 120 čtvrtěových not za minutu.

4. Dynamika

- **Definice:** Síla, hlasitost nebo intenzita zvuku a její změny.
- **Základní dynamické stupně:**
 - Značí se zkratkami z italských názvů.
 - *pianissimo* (**pp**) - velmi slabě
 - *piano* (**p**) - slabě
 - *mezzopiano* (**mp**) - středně slabě
 - *mezzoforte* (**mf**) - středně silně
 - *forte* (**f**) - silně
 - *fortissimo* (**ff**) - velmi silně
- **Změny dynamiky:**
 - **Postupné změny:**
 - *crescendo* (**cresc.** nebo **<**) - postupně zesilovat
 - *decrescendo* (**decresc.** nebo **>**) - postupně zeslabovat
 - *diminuendo* (**dim.**) - postupně zeslabovat (synonymum pro *decrescendo*)
 - **Náhlé změny:**
 - *sforzato* (**sf** nebo **sfz**) - náhlý silný přízvuk na jednom tónu nebo akordu.
 - **Akcent (>):** Znaménko nad notou pro zdůraznění tónu.